BAKIYYE BİN MAHLED

Hadîs ve fıkıh âlimi. Künyesi, Ebû Abdurrahmân olup, adı, Bakıyye bin Mahled bin Yezîd'dir. Endülüs'de 201 (m. 817) yılında doğmuştur. Endülüs'ün Kurtuba şehrinde yaşamış, sâlih ve zâhid bir âlimdi. Çok kıymetli eserler yazmış ise de bunlar zamanımıza ulaşmamıştır. Mâlikî mezhebi imâmı Mâlik bin Enes'den yirmiyedi defa Muvattâ'yı dinlemiş ve 284 âlimden ilim öğrenmiştir. Hocası, Yahyâ bin Yahyâ el-Leysî el-Kurtubî'dir. Bakıyye bin Mahled 276 (m. 889) yılında vefât etmiş ve Mennûbe kabristanına defn edilmiştir.

İlim tahsili için doğu ve batı bölgelerine seyahatta bulunan Bakıyye bin Mahled; Hicaz'da Ebû Mus'ab ez-Zübeyrî, Mısır'da Yahyâ bin Bukeyr, Şam'da Hişam bin Ammar, Kûfe'de Yahyâ bin Abdülhamîd el-Hammânî ve İbn-i Ebî Şeybe, Bağdâd'da Ahmed bin Hanbel'den ve diğer yerlerde İbrâhîm bin Münzir el-Hizâmî, Züheyr bin Abbâd, Safvân bin Sâlih, İbn-i Numeyr, İmrân Ebû Abdullah, Ahmed bin Muhammed, Ebû Bekir İbn-i Abdullah, Ahmed bin İbrâhîm ed-Devrekî, Halife bin Hayyat ve birçok âlimden hadîs-i şerîf dinlemiş ve ilim öğrenmiştir. Mekke, Medîne, Mısır, Şam ve Bağdâd'da bulunup ilim tahsil ettikten sonra, memleketi olan Endülüs'e geri dönmüştür.

İlk defa Endülüs'de hadîs-i şerîfleri Bakıyye bin Mahled yaymıştır. Hadîs-i şerîflerden hüküm çıkararak fetvâ verirdi. Hadîsde hafız, fıkıhda müctehid idi. İlim hazinesi olan bu zât, her sene hac için Mekke'ye gider. Cum'a günleri hariç diğer günlerde oruç tutardı, çok ibâdet eden Bakıyye bin Mahled, namaz haricinde Kur'ân-ı kerîm okur ve ilim yayardı. Duâsı makbûl olan bu âlim 70 de gazveye (savaşa) katılmıştır, ömrünü fakr-u zarûret içinde geçirmiştir.

Bakıyye bin Mahled'den oğlu Ahmed, Ahmed bin Abdullah el-Emevî, Eslem bin Abdülazîz, Muhammed bin Ömer bin Lübâbe, Hasan bin Sa'îd, Abdullah bin Yûnus el-Kayravanî ve birçok âlim ilim öğrenmiş ve hadîs-i şerîf rivâyet etmiştir.

İslâm âlimlerinden ba'zıları onun hakkında şöyle demişlerdir; Ebü'l Velîd el-Faradî: "Endülüs'ü hadîsle doldurdu."

Ebû Muhammed Ali bin Ahmed: "Yazdığı eserlere İslâm târihinde az rastlanır."

Kâsım bin Esbâ' şöyle anlatır: "Endülüs'ten çıktım. Bakıyye bin Mahled'den hiç hadîs-i şerîf rivâyet etmedim. Irak ve diğer memleketlere gittiğimde onun faziletini işittim. Bunun üzerine, ondan hadîs rivâyet etmeyi terk ettiğime pişman oldum. Kendi kendime, döndüğüm zaman Bakıyye bin Mahled'den istifâde edeceğim dedim. Sonra ondan duyduğum bütün hadîs-i şerîfleri rivâyet ettim."

Şöyle anlatılır: Birgün, oğlu düşmana esîr düşmüş bir kadın, Bakıyye bin Mahled'e gelerek: "Çok zor durumdayım, yardıma ihtiyâcım yar, duâ ediniz, inşâallah oğlum kurtulur" dedi. Bakıyye bin Mahled kadını gönderdikten sonra, Allahü teâlâya duâ etti. Bir zaman sonra kadın' oğluyla birlikte Bakıyye bin Mahled'in yanına gelerek ona duâ edip "Oğlum sağ sâlim döndü. Fakat sana söyleyeceği sözler var" dedi. Genç anlatmaya başladı. "Ben bir esîr topluluğuyla beraber düşman kumandanlarından birinin elindeydim. Onun bir adamı vardı. Bizi her gün ayaklarımız bağlı olduğu hâlde bağ ve bahçelerde çalıştırırdı. Bu adam başımızda olduğu hâlde işten dönüyorduk, birden ayağımın zinciri koptu ve yere düştü (Bu gün ve saat, annesinin Bakıyye bin Mahled'e geldiği zamana denk düşüyordu). Muhafız beni çağırarak bana: "Zincirini kendin mi kırdın?" diye sordu. Ben "Hayır kendi kendine düştü" deyince bu işe hayret ettiler ve din adamlarını çağırdılar. Onlar bana "Senin annen var mı?" diye sordular. Ben onlara "Evet" deyince, "Allah annenin duâsını kabûl etti ve bağını düşürdü. Allah seni serbest bıraktı. Bizim seni alıkoymamız ve bağlı tutmamız mümkün değildir" dediler. Bana yiyecek verip, gönderdiler" dedi.

Dînî ilimlerde geniş bilgi sahibi olan Bakıyye bin Mahled'den Endülüs vâlisi Muhammed bin Abdurrahmân el-Mervânî, kitaplarını yazıp çoğaltmasını isteyerek ona "İlmini yay!" diye tavsiyede bulunmuştur.

Bakıyye bin Mahled hocalarından şöyle rivâyet eder: "Hazreti Ali buyurdu ki: Şayet ben Allahü teâlâyı zikretmeyi unutsam, Allahü teâlâya ancak Peygamberimize (aleyhisselâm) salevât-ı şerîfe getirerek yakınlık elde ederim. Çünkü ben Resûlullahtan (aleyhisselâm) şöyle işittim: "Cebrâil bana; ey Muhammed! Muhakkak Allahü teâlâ şöyle buyuruyor: Kim

sana on defa salevât-ı şerîfe getirirse, benim öfkemden emîn olabilir.”

Câbir bin Abdullah’tan ise şöyle rivâyet eder: Câbir (radıyallahü anh) demiştir ki: Babam Abdullah bin Amr Selemî, Uhud gazâsında şehîd olması üzerine halam Fâtıma ağlamaya başladı. Bunun üzerine Resûl-i ekrem (aleyhisselâm) halama ta’ziye ve şehîdin yüksek mertebesini bildirerek buyurdu ki: “Ey Fâtıma, siz ona ağlasanız da ağlamasanız da siz şehîdi defn edene kadar melekler kanatlarıyla onu gölgelendirdiler.”

Bakıyye bin Mahled yazdığı Müsned’inde 1300’den fazla Sahâbînin bildirdiği hadîs-i şerifleri toplamıştır. Bu kitabı fıkıh konularına göre düzenlemiştir. Hadîs-i şerîf rivâyetinde İbn-i Ebî Şeybe ve Abdürrezzâk San’anî’nin te’siri altında kalmıştır. Hadîs ilminde Buhârî ve Müslim ayarında bir âlim idi. Ayrıca Tefsîrü’l Kur’ân, Kitâb fî fetâvâ’s-sahâbe ve’t-tâbiîn ve min dûnihim adlı eserleri vardır.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Târîh-i Dımaşk (İbn-i Asâkir) cild-3, sh. 277

2) Mucem-ül-üdebâ cild-7, sh. 75

3) Tabakât-ül-müfessirîn (Suyûtî) sh. 9

4) Tezkiret-ül-huffâz cild-2, sh. 629

5) Şezerât-üz-zeheb cild-2, sh. 169

6) Mu’cem-ül-müellifîn cild-3, sh. 53

7) En-Nücûm-üz-zâhire cild-3, sh. 75

8) Mir’ât-ül-cinân cild-2, sh. 190

9) Keşf-üz-zünûn sh. 444, 1679

10) Tabakât-ül-müfessirîn (Dâvûdî) cild-1, sh. 116

11) Brockelman: GAL 1, sh. 164, SUP-I, sh. 271